

SOPHIA GENITZ
INFORMATÖR PÅ GLÄDJEVERKSTAN

GLÄDJE SOM MEDICIN

Även ett kort möte med en clown kan lämna bestående intryck hos personer som vistas i en vårdmiljö. Glädjeverkstens sjukhusclowner lockar fram det friska inom varje individ oavsett hur sjuk personen är.

TEKST: SOPHIA GENITZ
FOTO: ANNE-MARIE MÖLLER

Det är onsdag eftermiddag. På demensavdelningen på Mårtensgårdens vård- och omsorgsboende i Stockholm är det fikapaus och de boende samlas för att dricka kaffe. Tassande i korridoren kommer clownerna Pajette och Pascal Toto. Med sina färgglada kostymer blir de en bjärt kontrast i den neutrala miljön.

I ett rum bredvid fikarummet är det tyst och lugnt. En äldre dam sitter stillsamt på en stol, vid henne sitter en sjuksköterska och en bit bort sover en man djupt i en fätölj. Clownerna slår sig ner bredvid damen. De presenterar sig och förklarar varför de är där och frågar om de får sitta hos henne en stund. Hon nickar.

– Det var väldigt lugnt och jag fick tid att vänta in henne. Efter en stund kom några leenden, hon vaggade med huvudet. Personalen som var med bekräftade att hon blev glad. Hon log och nickade. Vi sjöng lite stillsamt och jag spelade med en speldosa, berättar Pajette, eller Anne-Marie Möller som hon heter utan clownkostym.

Efter en liten stund kommer en annan senior in i rummet, en man som egentligen

är på väg till sitt rum men väljer att komma in till clownerna i stället. Han är omedelbar och glad och svarar snabbt på repliker. Snart vaknar också den sovande mannen i fätöljen och han är på strålande humör och skrattar. Sedan kommer fler och fler personer in i rummet. Många vill vara med och bolla runt en ballong. Till slut är åtta av avdelningens seniorer med i bollspelet.

– Det var fantastiskt. De kom till oss i stället för att vi sökte efter dem. Vi blåste bubbler och bollade med ballongen. Hela tiden var det en kvinna som sjöng, hon älskar att sjunga. Alla deras olika karaktärer kom fram; en var poetisk, en annan sjöng, en var snabb i repliker, en drömmande, berättar Anne-Marie Möller.

Komplement till medicinen. Tillsammans med Eva Riepe, (clowner Gajans), är Anne-Marie Möller verksamhetsledare för Glädjeverkstan, som sedan 14 år tillbaka besöker barn på sjukhus i Stockholm. Alla clowner som arbetar för Glädjeverkstan är professionella artister med utbildningar inom mim eller teater.

I november 2012 började de, inom ramarna för projektet "Clown i demensvården", att besöka demensboenden i Stockholmsområdet.

GLÄDJEVERKSTAN

GLÄDJEVERKSTAN ÄR EN IDEELL FÖRENING UNDER LEDNING AV EVA RIEPE OCH ANNE-MARIE MÖLLER. SEDAN 1998 HAR GLÄDJEVERKSTANS Sjukhusclowner REGELBUNDET BESÖKT ASTRID LINDGREN'S BARNSJUKHUS. IDAG ARBETAR 14 PROFESSIONELLA ARTISTER FÖR GLÄDJEVERKSTAN MED REGELBUNDNA PASS PÅ OLIKA BARN-SJUKHUS OCH HOSPICE.

I 2011 TOG GLÄDJEVERKSTAN INITIATIV TILL PROJEKTET "CLOWN I DEMENSVÅRDEN" OCH I NOVEMBER 2012 GJORDE DE SINA FÖRSTA CLOWNBESÖK PÅ VÅRDBOENDEN FÖR DEMENSSJUKA I STOCKHOLM. EFTER ATT HA BEVILJATS STÖD FRÅN BLAND ANNAT ALLMÄNNA ARVSFONDEN OCH SVENSKA POSTKODLOTTERIET HAR INITIATIVET VUXIT TILL ATT BLI ETT NATIONELLT PROJEKT DÄR ETABLERADE CLOWNGRUPPER I STOCKHOLM, NORRKÖPING, MALMÖ, GÖTEBORG OCH ÖREBRO SKA BESÖKA DEMENSSJUKA I RESPEKTIVE OMRÅDE.

UNDER DE TRE ÅR SOM PROJEKTET INOM DEMENSVÅRDEN SKA PÅGÅ, SKA EN METOD OCH EN ARBETSFORM TAS FRAM. DEN KAN KOMMA TILL ANVÄNDNING TILL EXEMPEL OM ANDRA ARTISTER VILL GENOMFÖRA EN LIKANANDE VERKSAMHET I FRAMTIDEN.

TITT-UT! Clownerna Fjodor Dr Jewski och Boston är på besök på barnsjukhuset (foto: Anne-Marie Möller)

PÖHM FRITZ OCH GAJANS har parkerat sin vagn i ett rum på barnsjukhuset och hälsar på barnen som ligger i sina sängar (foto: Anne-Marie Möller).

ALLT SOM SKER UNDER ETT BESÖK ÄR
IMPROVISERAT. DET GÅR INTE ATT REPETERA
IN HUR ETT MÖTE SKA BLI.

Genom regelbundna clownbesök får de sjuka barnen och de demenssjuka, deras familjer och anhöriga, möjlighet att koppla bort vardagen.

Clownernas livsbejakande stil och förmåga att locka till skratt kan förhoppningsvis höja sjuka personers livskvalité och verka som ett komplement till den medicinska vården. Oavsett om clownerna besöker gamla eller unga är målet att möta varje individ på det plan som personen befinner sig på och tillsammans skapa små stunder av glädje.

Det finns mycket som tyder på att även ett kort möte med en clown, på 5-10 minuter, kan lämna bestående, positiva intryck hos personer som vistas i en vårdmiljö. Efter en sjukhusvistelse på flera dagar där det ingått ett möte med en clown är clownen många gånger det enda barnet pratar om när det kommer hem. Genom åren har Glädjeverkstan fått massor av brev, teckningar, meddelanden och hälsningar från barn som de besökt och deras familjer. Det är viktig feedback.

– När vi träffar barnen kan vi ju veta eller se att de mår väldigt dåligt eller är jättesjuka. Men vi ser inte själva förändringen som sker i och med vårt besök. Där är föräldrarna väldigt viktiga. Som den gången jag kom ensam in i ett rum och träffade en treårig flicka, utan min clownkollega som vanligtvis är med. Flickan frågade ”var är din kompis?” Jag svarade ”det vet jag inte men vi kan ju leta efter honom”. Sedan gick vi tillsammans ut ur rummet och letade och letade i korridoren. Efteråt berättade flickans pappa att det var första gången på tre dagar som hon klivit ur sängen. Det var clownen som lockade fram den impulsen, berättar Eva Riepe.

Improviserat. I en sjukhustillvaro som många gånger är inrutad och fylld av måsten där vårdtagaren måste äta, ta spruta, vila och så vidare, kan clownerna erbjuda något lustfyllt, spännande och kravlöst. Clownerna själva däremot, måste anpassa sig beroende på vilka de besöker, om det är barn eller vuxna och hur sjuka de är.

Ändå är allt som sker under ett besök improviserat. Varje möte är unikt. Det går inte att repetera in hur ett möte ska bli. Men clownerna har såklart några säkra kort som ofta används.

– Såpbubblor med de små barnen till exempel, det kan vara väldigt fint att mötas kring ett par såpbubblor, säger Anne-Marie.

När clownerna träffar barn är det oftast deras ålder som avgör vilken aktivitet som startar igång. Det kan bli lite pruttukudde med tvååringen, att blåsa såpbubblor med blyga treåringen, lösa kluriga gåtor med sjuåringen, och fotbollssnack med tolvåringen. Med de vuxna blir det andra möten och aktiviteter.

– De vuxna har ju levt ett helt liv. Vi kan skoja om kärlek, yrken, kändisar och kungar. Barn har en helt annan uppfattning om tillvaron än vuxna har, de har inte samma referenser, säger Anne-Marie

Flirt. När clownerna träffar äldre personer presenterar de sig ordentligt och talar långsamt. Beroende på hur sjuk den äldre personen är kan det bli poesi, sånger från 1930- till 60-talet, lek med ballonger eller stillsam dans. Ibland kan lite pruttukämt vara kul och passande, eller några fräckisar.

Att clownerna flirtar med de boende brukar också uppskattas. Det väcker känslor till liv och skapar nya minnen. Det har Eva och Anne-Marie fått bevis för när de träffat släktingar till de boende. Flera anhöriga har hört talas om ”den flirtiga fransmannen som var på besök”. Då är det den galante clownen Pascal Toto som charmerat och lämnat minnen efter sig.

Men ibland måste clownerna gå oerhört försiktigt fram.

– Härom dagen besökte vi några demenssjuka som gått väldigt långt in i sjukdomen. Det var fem personer i rummet och det tog väldigt lång tid för mig och kollegan att få respons. Vi sjöng lite stillsamt och rörde oss sakta i takt till sängen med långa sjalar i

vackra färger som vi förde genom rummet. Vi gjorde allt väldigt långsamt. Så småningom närmade vi oss de äldre och strök sjalarna över deras händer. Ibland fick jag en nick. Någon orkade prata en liten stund. Jag och kollegan kände oss handfallna, det var så oerhört lite respons. Men personalen sa att det blev en väldigt fin stämning. Då får vi lita på det, berättar Anne-Marie Möller. – Eller så kan det bli väldigt livligt ibland. Ren eufori bryter ut och mot slutet av besöket kan vi behöva lugna ner stämningen om det är en större grupp, säger Eva Riepe.

Personliga trick. Det kan clownerna göra till exempel genom att spela spröda melodier på ett klockspel, dansa drömskt med kulörta sjalar eller samla gruppen runt ett bord där de lägger fram en liten, lätt boll. Sedan sitter alla på stolar runt om och blåser bollen mellan sig. Det är en lek som de allra flesta kan och vill delta i men ibland är det någon som inte förstår spelets regler och i stället för att blåsa på bollen fångar den i handen.

Olika artister har olika erfarenheter och varje clown har sina personliga trick för att varje situation som uppstår. Ofta möts clownerna av glädje redan i farstun eller i korridoren när de kommer på besök. Vårdtagare, boende, personal eller anhöriga känner igen och hälsar glatt.

Vid ett besök nyligen på ett seniorboende uppstod en improviserad dans med två äldre damer och två clowners dansade loss till ”varm-korv boogie”. Efteråt sa en av damerna ”tänk att det kan bli så rätt ibland”. Det är ett fint betyg. Men det kan lika gärna vara så att clownerna säger adjö och lämnar en avdelning som är tyst och stilla efter sig.

Det enda clownerna kan vara säkra på är att det ena besöket aldrig är det andra likt. Vare sig det är på ett vårdboende för äldre eller på ett barnsjukhus. Medicinen de bjuder på däremot är alltid densamma – glädje – i små eller stora doser.